

Handelsbeleid levert geld op

Een van de meest in het oog springende ontwikkelingen van de afgelopen decennia is de sterke invloed van globalisering op de samenleving. Niet alleen hebben technologische ontwikkelingen de globalisering gestimuleerd, ook het handelsbeleid heeft eraan bijgedragen, en dat levert voor elke Nederlandse burger tussen de 1.200 en 1.600 euro per jaar op.

Nederland is een van de meest open economieën ter wereld en de openheid neemt nog altijd gestaag toe (figuur 1). De Nederlandse goederenuitvoer als percentage van de toegevoegde waarde in de goederensector is tussen 1969 en 2007 verdubbeld van 88 procent in 1969 tot 175 procent in 2007. De goederenimport groeide van 96 procent in 1969 tot 156 procent in 2007. De wederuitvoer nam explosief toe, namelijk van bijna niets tot 154 procent in 2007. Uit cijfers van het CBS blijkt ook dat in deze periode de in- en uitvoer van de diensten is toegenomen. De productie in de dienstensector is echter ook flink gegroeid, zodat de uit- en invoer van diensten als percentage in de toegevoegde waarde van deze sector stabiel blijft.

Trends in handelsbeleid

Na de Tweede Wereldoorlog hebben steeds meer landen verdergaande stappen ondernomen om de internationale handel te liberaliseren. Zo is in Europa de interne markt in 1992 tot stand gekomen na een reeks van opeenvolgende stappen. Deze stappen betroffen een gefaseerde afschaffing van handeldertarieven en andere barrières tussen lidstaten. In datzelfde jaar legde het verdrag van Maastricht ook de basis voor een monetaire unie en voor de euro. Met de recente Dienstenrichtlijn kunnen Europese bedrijven nu ook in andere EU-lidstaten diensten verlenen zonder aanvullende eisen. In de afgelopen vijftig jaar is ook het aantal lidstaten van de EU en haar voorlopers toegenomen van zes in 1957 tot 27 in 2007. Door deze uitbreidingen kunnen alle lidstaten extra vruchten plukken van het gezamenlijk EU-beleid.

Ook op mondiaal vlak hebben steeds meer landen zich geconformeerd aan de vermindering van handelsbarrières, vooral in het kader van de GATT en de Wereldhandelsorganisatie (WTO). In verschillende onderhandelingsrondes zijn de importtarieven fors teruggedrongen. In 1947 waren deze tarieven gemiddeld twintig tot dertig procent van de handelswaarde, maar in 2007 zijn ze gedaald tot onder de

vier procent, voor de industriële sectoren in de OESO-landen (WTO, 2007). In de Uruguay-ronde zijn ook voor het eerst afspraken gemaakt over vrijere handel in landbouwproducten, textiel en kleding, en zijn er aparte verdragen afgesloten over de handel in diensten en handelsgerelateerde intellectuele eigendomsrechten.

De liberalisering van het internationaal handelsbeleid kan met behulp van verschillende indices worden geïllustreerd. Het KOF-instituut in Zürich heeft voor veel landen een index samengesteld voor vier onderdelen van handelsbeleid (Dreher, 2006; Gwartney en Lawson, 2008), namelijk voor importtarieven op goederen, voor overige belastingen op internationale handel, voor niet-tarifaire barrières zoals product- en kwaliteitseisen, en voor restricties op het internationale kapitaalverkeer.

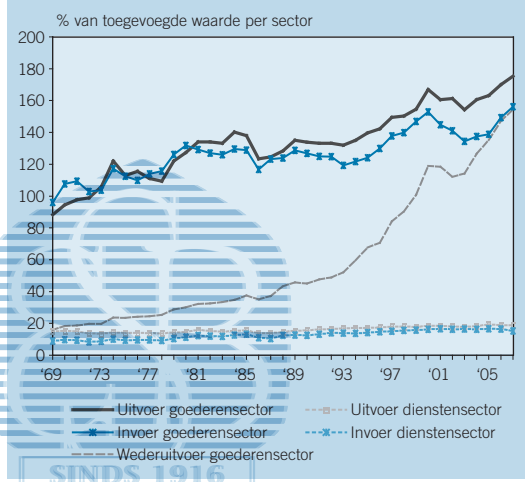
Figuur 2 presenteert de KOF-index en de achterliggende onderdelen voor Nederland. De dalende trend representeert een liberalisering van het handelsbeleid. Tussen 1970 en 2000 is de KOF-index gedaald, met name door de liberalisering van het internationale geldverkeer. Vanaf 2001 is de KOF-index weer licht toegenomen door de sterke stijging van niet-tarifaire barrières. Deze stijging is ook terug te zien voor andere ontwikkelde landen en houdt mede verband met de toegenomen veiligheidsvereisten na 11 september 2001.

Invloed van handelsbeleid op openheid

Het effect van het multilaterale handelsbeleid en het interne marktbeleid op de handel kan worden geschat met een graviteitsvergelijking (Baier en

Figuur 1

Trends in Nederlandse handel.

HAROLD CREUSEN EN ARJAN LEJOUR
 Wetenschappelijk medewerker en programmaleider bij het Centraal Planbureau

Bergstrand, 2001). Deze vergelijking relateert de handel tussen twee landen aan de afstand tussen beide landen en de omvang van beide landen naar hun inkomen, want hoe groter de landen hoe groter de omvang van de handel. Daarnaast wordt de KOF-index van het importerende land en het EU-lidmaatschap van beide landen toegevoegd als verklarende variabelen. De dummy voor het EU-lidmaatschap representeert alleen dat gedeelte van het Europese handels- en internemarktbeleid dat niet door de KOF-index gerepresenteerd wordt. Het gemeenschappelijke buitentarief, de afschaffing van importtarieven in de EU en een gezamenlijke regelgeving ten aanzien van veel niet-tarifaire handelsbarrières zijn een onderdeel van de KOF-index. Voorts wordt in de graviteitsvergelijking voor mogelijke verplaatsing van handel gecorrigeerd (Anderson en Van Wincoop, 2003) want lagere handelskosten tussen landen vergroten de bilaterale handel, maar maken ook de handel met derde landen relatief minder aantrekkelijk. Tabel 1 geeft de geschatte coëfficiënten van de graviteitsvergelijking. Samen met de groei van de determinanten bepalen zij ook de uiteindelijke bijdragen van het inkomen, handelsbeleid en EU-lidmaatschap aan de groei van de Nederlandse handel. Tussen 1970 en 2005 is de Nederlandse handel, inclusief wederuitvoer, met gemiddeld tien procent per jaar gegroeid. Het handelsbeleid tussen 1970 en 2005 heeft een bescheiden maar significante bijdrage geleverd aan deze groei. Het totale handelsbeleid (KOF-index en EU-lidmaatschap) droeg bijna tien procent bij aan de jaarlijkse handelsgroei. De jaarlijkse inkomensstijging droeg het meeste bij aan de groei van de Nederlandse handel. De resultaten in de tabel lijken te suggereren dat het EU-lidmaatschap relatief weinig bijdraagt, maar dat geldt alleen voor het beleid dat niet door de KOF-index gerepresenteerd wordt.

Deze effecten kunnen worden doorvertaald naar een effect op de Nederlandse openheid, dat wil zeggen de som van uitvoer en invoer van goederen als percentage van het bbp (Creusen en Lejour, 2009). Een zogenaamde *counterfactual* geeft het verschil aan tussen de feitelijke openheid en een berekende openheid die gecorrigeerd is voor het effect van het handelsbeleid. In 2005 bedraagt de Nederlandse openheid, exclusief wederuitvoer, ruim 44 procent. Zonder het beleid tussen 1970 en 2005 zou deze openheid in 2005 acht procentpunten lager zijn geweest, dus 36 procent (figuur 3, boven). Het handelsbeleid heeft ook een sterk effect gehad op de toename van de wederexport. Inclusief de wederuitvoer bedraagt de feitelijke openheid in 2005 84 procent, en de berekende openheid zonder beleid 67 procent. Deze stijging van zeventien procentpunten kan dus worden toegeschreven aan het vrijere

Handelsbeleid heeft misschien geen groot effect gehad op de handelsgroei (...) maar wel op de toename van de openheid

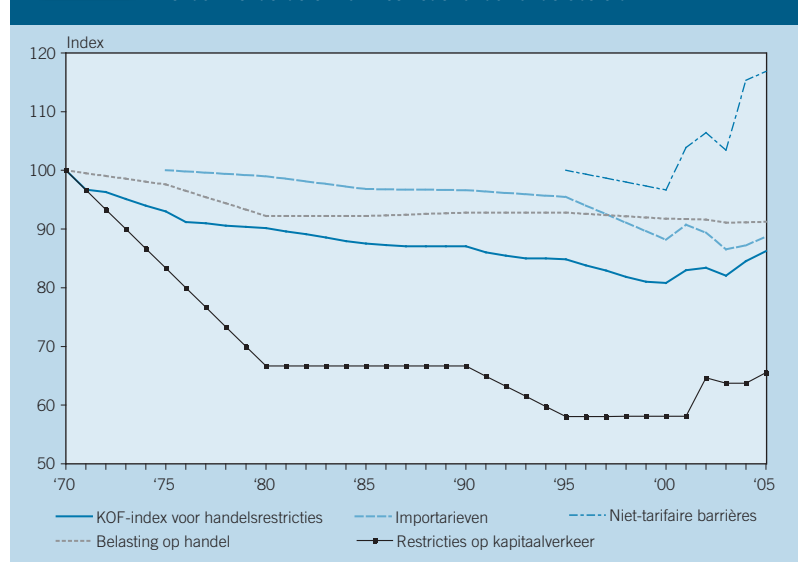
handelsbeleid (figuur 3, onder). Handelsbeleid heeft misschien geen groot effect gehad op de handelsgroei, die vooral door inkomensgroei wordt bepaald, maar wel op de toename van de openheid. Dit wijst op het belang van het handelsbeleid voor de integratie van de Nederlandse handel met de wereldeconomie. Voor de EU15 als geheel heeft het handelsbeleid een minder sterk effect op de openheid. In 2005 bedraagt de gemiddelde openheid 47 procent. Zonder het beleid zou de gemiddelde openheid voor de EU15-landen ongeveer zeven procentpunten lager uitkomen.

Inkomenseffecten

Meer handel en openheid heeft langs verschillende kanalen een positief effect op de productiviteit. Zo kunnen landen door internationale handel hun comparatieve voordelen beter benutten, want door specialisatie worden productiefactoren efficiënter ingezet. Bovendien kunnen bedrijven grotere schaalvoordelen behalen vanwege de grotere afzetmarkt. Meer import uit het buitenland zorgt vaak ook voor meer concurrentie op de binnenlandse markt,

Figuur 2

Trends in onderdelen van het Nederlands handelsbeleid.

Tabel 1

Schattingresultaten graviteitsvergelijking en bijdrage aan groei van Nederlandse handel.

Te verklaren variabele: bilaterale handel		
Relevante coëfficiënten graviteitsvergelijking	Coëfficiënt	Standaardfout
Gezamenlijk inkomen	0,511	0,008
Handelsbeleid (KOF-index) Nederland	-1,459	0,240
Handelsbeleid (KOF-index) andere landen	-1,172	0,086
Gezamenlijk EU-lid Nederland en partner	0,171	0,060
Gezamenlijk EU-lid overige landenparen	0,009	0,014
R ²	0,70	
Aantal waarnemingen ¹	32.549	
Bijdrage aan handelsgroei	Jaargroei	Bijdrage ²
Nederlandse handelsgroei (1971–2005)	10,31	
Bijdrage van gezamenlijk inkomen		83,6
Handelsbeleid (KOF-index)		7,1
Gezamenlijk EU-lidmaatschap		2,2
Onverklaard		7,1

¹ Deze vergelijking is geschat voor de bilaterale handel tussen alle OESO-landen met een onderscheid tussen Nederlandse en niet-Nederlandse handel.

² Bijdrage van determinanten als percentage aan gemiddelde jaargroei van Nederlandse handel.

Tabel 2

Regressie inkomensvergelijking en procentuele bijdragen aan inkomensgroei.

Relevante coëfficiënten inkomensvergelijking ¹		Ondergrens	Bovengrens
Vertraagd inkomen		0,800	0,947
Vertraagde openheid		0,087	0,091
Bijdrage aan inkomensgroei	Gemiddelde jaargroei	Bijdrage ondergrens	Bijdrage bovengrens
Inkomensgroei Nederland (1971–2005)	1,6		
Bijdrage van handelsbeleid (KOF-index)		4,7	6,3
Gezamenlijk EU-lidmaatschap		0,9	1,2
Totaal beleidseffect Nederland		5,6	7,5
Inkomensgroei EU15 (1971–2005)	2,3		
Bijdrage van handelsbeleid (KOF-index)		2,4	3,2
Gezamenlijk EU-lidmaatschap		0,2	0,3
Totaal beleidseffect EU15		2,6	3,6

¹ Alle relevante coëfficiënten uit de inkomensvergelijking zijn significant op éénprocent-niveau.

zodat de productiviteit van bedrijven wordt gestimuleerd. Tot slot, met de import van vooral innovatieve en kwalitatief betere producten halen landen ook nieuwe kennis en technologie in huis. Gebruik van deze innovatieve intermediaire leveringen kan tot een hogere productiviteit leiden.

De extra inkomenseffecten van handelsbeleid worden berekend door de toename van de openheid zoals hierboven berekend te vermenigvuldigen met de elasticiteit van het inkomen op de openheid. Deze elasticiteit is gebaseerd op de coëfficiënten van het vertraagde inkomen en openheid uit een inkomensvergelijking (tabel 2; Straathof *et al.*, 2008). De geringe bandbreedte van de schattingsuitkomsten duidt op redelijk robuuste resultaten.

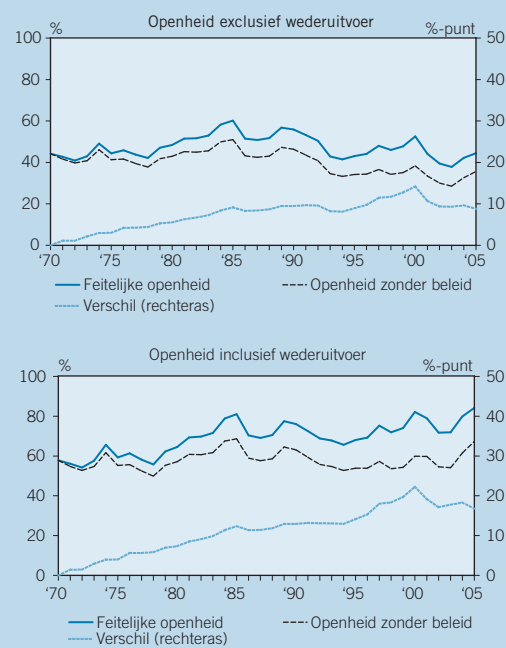
De berekende inkomenseffecten zijn voor Nederland aanzienlijk hoger dan de vergelijkbare effecten voor het gemiddelde van de EU (tabel 2). Voor Nederland droeg het totale beleid gemiddeld tussen de zes en acht procent bij aan de jaarlijkse inkomensstijging van 1,6 procent. Uiteindelijk levert het totale beleid tussen 1970 en 2005 nu jaarlijks tussen de 1.200 en 1.600 euro op voor elke Nederlander. Voor de EU15-landen droeg het handelsbeleid tussen de drie en vier procent bij aan de gemiddelde inkomensgroei en levert per hoofd van de bevolking uiteindelijk gemiddeld tussen de 600 en de 800 euro op. De belangrijkste reden voor het verschil tussen Nederland en de EU is dat de andere EU-landen, vooral de grotere landen, aanzienlijk minder open zijn.

Conclusie

De internationale handel wordt grotendeels bepaald door omvang en inkomen van landen. Toch hebben het multilaterale handelsbeleid en de totstandkoming van de Europese interne markt een positief effect op de Nederlandse openheid. De toenemende handel leidt uiteindelijk ook tot een extra groei van het inkomen in Nederland. Voor de EU als geheel vallen de opbrengsten een stuk lager uit. Het liberale handelsbeleid heeft de Nederlandse openheid, zonder wederexport, met acht procentpunten verhoogd en voor zes procent tot acht procent aan de jaarlijkse inkomensstijging bijgedragen.

Vanuit dit perspectief kan het handelsbeleid als een succes worden gekwalificeerd. Dit succes is echter niet gegarandeerd. De afspraken binnen de WTO en de Europese Unie dragen er zorg voor dat een liberaal handelsbeleid niet zo maar omgekeerd kan worden. Dat geldt in het bijzonder voor de invoertarieven. Echter het verloop van de KOF-index in figuur 2 laat zien dat het handelsbeleid na 2000 restrictiever is geworden, vooral vanwege de toename van de niet-tarifaire belemmeringen. Deze belemmeringen zijn wellicht niet gemotiveerd door protectionisme, maar dat neveneffect bestaat wel en gaat ook ten koste van de inkomensgroei in Nederland volgens bovenstaande analyse.

Figuur 3

Effect van handelsbeleid op Nederlandse openheid.

LITERATUUR

- Anderson, J.E. en E. van Wincoop (2003) Gravity with gravitas: a solution to the border puzzle. *American Economic Review*, 93(1), 170–192.
- Baier, S.L. en J. H. Bergstrand (2001) The growth of world trade: tariffs, transport costs, and income similarity. *Journal of International Economics*, 53(1), 1–27.
- Creusen, H. en A. Lejour (2009) The contribution of trade policy to the openness of the Dutch economy. *CPB Document*, 194.
- Dreher, A. (2006) Does globalization affect growth: evidence from a new index of globalization. *Applied Economics*, 38(10), 1091–1110.
- Gwartney, J. en R. Lawson (2008) *Economic freedom of the world: 2008 annual report*. Vancouver: Fraser Institute.
- Straathof, B., G.J. Linders, A. Lejour en J. Möhlman (2008) The internal market and the Dutch economy, implications for trade and economic growth. *CPB Document*, 168.
- WTO (2007) *World trade report 2007*. Genève: WTO.